

Atıf Bilgisi/Citation

Özkan, Kazım Murat. "Bir Güvenlik Sorunu Olarak İklim Değişikliğinin Çatışma ile Olan İlişkisi". Güvenlik ve İstihbarat Çalışmaları Dergisi, c.2 s.1 (2024): 51-77.

Makale Bilgisi/Article Information
Araştırma Makalesi/Research Article

BİR GÜVENLİK SORUNU OLARAK İKLİM DEĞİŞİKLİĞİNİN ÇATIŞMA İLE İLİŞKİSİ

Kazım Murat ÖZKAN¹

Öz

Dünyada yaşanan uzun süreli krizler, çatışmalar, doğal afetler, yoksulluk, salgın, kıtlık ve ekonomik zorluklar gibi sorunlar; iklim değişikliğinin neden olduğu olumsuzluklarla katlanarak büyümektedir. İklim değişikliğinin etkileri ulusal sınırları aşarak insanları, toplumları ve devletleri her yönden etkilemekte, tehditleri çeşitlendirmekte ve genişletmektedir. İklim değişikliğinin etkilerinin orantısız olarak ulusal, bölgesel ve uluslararası sorunları doğrudan veya dolaylı etkilemesi, barışı ve güvenliği tehdit edebilecek çatışma potansiyeli de dâhil olmak üzere geniş kapsamlı sosyal sonuçlara neden olabilmektedir. Dolayısıyla, iklim değişikliğinin güvenlik sorunu olarak tanımlanması ve özellikle terörizm olmak üzere çatışma ile bağlantısına daha fazla işaret edilmektedir.

Çalışma ile iklim değişikliğinin hem doğrudan hem de dolaylı etkileri dikkate alınarak güvenlik sorunu olarak tanımlanması ve çatışma ile nasıl etkileşime girdiğinin keşfedilmesi amaçlanmıştır. Nitel araştırma yöntemi uygulanan çalışmada, iklim değişikliği güvenlik ilişkisi belirginleştirilirken, iklim değişikliği ile çatışma arasındaki ilişki bağlamında, aracı etkenleri şiddetlendirmesi ortaya konmuş ve iklim değişikliğinin çatışma üzerindeki özel etkisine dair görüş oluşturulmuş, iklim değişikliğinin çatışma olasılığını ve çatışmayı etkileyen önemli bir etken olduğu ortaya konmuştur.

Anahtar Kelimeler: Güvenlik, Çevre güvenliği, İklim değişikliği, Çatışma, Terörizm, Göç.

THE RELATIONSHIP BETWEEN CLIMATE CHANGE AND CONFLICT AS A SECURITY ISSUE

Abstract

Problems such as long-term crises, conflicts, natural disasters, poverty, epidemics, famine and economic difficulties experienced in the world are growing exponentially with the negativities caused by climate change. The effects of climate change go beyond national borders, affecting people, societies and states in every way, diversifying and expanding threats. The effects of climate change may directly or indirectly affect national,

¹ Dr.Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi Güvenlik Bilimleri Fakültesi Sözlümelî Öğretim Üyesi.
kmozkan85@gmail.com ORCID: 0000-0001-6206-3224

regional and international issues disproportionately, causing wide-ranging social consequences, including the potential for conflict that may threaten peace and security. Therefore, the definition of climate change as a security problem and its connection with conflict, especially terrorism, are increasingly pointed out.

The aim of the study is to define climate change as a security problem, taking into account both its direct and indirect effects, and to explore how it interacts with conflict. In the study, in which qualitative research method was applied, while the relationship between climate change and security was clarified, in the context of the relationship between climate change and conflict, the exacerbation of intermediary factors was revealed and an opinion was formed on the special effect of climate change on conflict, and it was revealed that climate change is an important factor affecting the possibility of conflict and conflict.

Keywords: Security, Environmental security, Climate change, Conflict, Terrorism, Migration.

Giriş

Dünyada yaşanan uzun süreli krizler, çatışmalar, doğal afetler, kalıcı yoksulluk, salgın hastalıklar, kıtlık ve ekonomik zorlukların yanında, düzensiz hava koşulları, yüksek sıcaklık ve buharlaşma, buzulların erimesi ve deniz seviyesinin yükselmesi gibi iklim değişikliğinin getirdiği sorunlar; barış, güvenlik, istikrar ve sürdürülebilir kalkınma için umutları azaltmakta, dünyayı “güvensiz alan” haline getirmektedir. Söz konusu sorunlar; çeşitliliği ve karmaşıklığı nedeniyle katlanarak büyümekte, ulusal sınırları aşarak insanları, toplumları ve devletleri her yönden etkilemektedir. Bu sorunlarla başarılı bir şekilde mücadele etmek ve birlikte yaşamaya uyum sağlamak için yeterli yeteneğe ve bilgiye sahip olmayan bireyler, toplumlar ve devletler; sağlık, altyapı, eğitim gibi temel kamu hizmetinin yanında, içme suyu, gıda, tarım gibi geçim kaynaklarının arz ve talebi arasında artan asimetriyle karşı karşıya kalmaktadır. Bu nedenle iklim değişikliğinin; kaynak kıtlığı, yoksulluk, adaletsizlik, sosyal güvensizlik, şiddet, savaş, terörizm veya iç savaş gibi toplumsal sorunları şiddetlendiren “ tehdit çarpanı” ve bir “güvenlik sorunu” olduğu algılanması genişlemektedir.

İklim değişikliğine karşı oldukça kırılgan ortamlarda yaklaşık 3,3 ila 3,6 milyar insan yaşamaktadır (Global Issues: Climate Change). İklim değişikliği nedeniyle, sıcaklık artışları, yağış seviyelerinde ve mevsimindeki değişiklikler, yükselen deniz seviyeleri ve fırtınalar, seller, kuraklıklar ve toprak kaymaları gibi doğal afetlerin yoğunlaşması ve görülmesinin sıklaşması durumunda daha fazla insanın etkilenmesi beklenmelidir. İklimle ilgili çevresel değişiklikler, doğal kaynaklar üzerindeki diğer olumsuz etkenlerle birleşmekte ve birçok alanda kıtlığa, yetersiz gıda kaynaklarına ve geçim kaynaklarının giderek daha güvensiz hale gelmesine yol açmakta ve hâlihazırda var olan çevre sorunlarını daha da kötüleştirmekte ve güvenlik sorunlarının derinleştirmektedir. Güvenlik sorunlarının bazıları doğrudan iklim değişikliğinin etkisinden kaynaklansa da birçoğu da iklim değişikliğinin dolaylı etkilerinden kaynaklanmaktadır. Ayrıca bireylerin veya toplumların; refahı, eğitimi, etnik kökeni, dini, cinsiyeti, yaşı, sınıf/sosyal durumu, sağlık sistemi gibi etkenler iklim değişikliğinin neden

olduğu sorunlara karşı kırılabilirliği ve maruz kalma seviyesini etkilemektedir. Diğer yandan bireysel düzeydeki şiddet ve saldırganlıktan ülke düzeyinde siyasi istikrarsızlığa ve iç savaşa, uluslararası savaşa kadar bir dizi sonucu kapsayacak şekilde geniş bir tanımı olan çatışmanın neden olduğu sonuçlar; iklim değişikliğinin yarattığı sorunların etkileri ve kötü yönetimle birleştiğinde farklılık gösterebilir. Örneğin iklim değişikliği bir kaynağın arzını değiştirebilir ve tahsisi konusunda anlaşmazlığa neden olabilir veya iklim koşulları, önceden belirlenmiş bazı hedeflere ulaşmak için işbirliği yapma ile şiddet kullanımı arasında seçimi etkileyebilir. Dolayısıyla, çatışmanın neden olduğu sonuçların iklim değişikliğinin etkileri ile değişebilmesi, iklim değişikliği ile çatışma arasında zamansal ve mekânsal ilişkiyi göstermektedir (Hsiang vd., 2013, s.1).

Nitel araştırma yöntemi uygulanan bu çalışmada, iklim değişikliğinin hem doğrudan hem de dolaylı etkilerinin dikkate alınarak çatışma ile nasıl etkileşime girdiğinin belirlenmesi amaçlanmaktadır. Bu maksatla; iklim, çatışma, çevre güvenliği ve iklim-çatışma ilişkisinin temel kavramları olan kırılabilirlik ve dayanıklılığa yer verilen kavramsal çerçevenin devamında, iklim değişikliğinin neden olduğu sorunlar irdelenerek iklim değişikliğinin güvenlik ve çatışma ile etkileşimi aktarılmaktadır. Böylece, iklim değişikliğinin bir güvenlik sorunu olduğu vurgulanarak, çatışma üzerindeki özel etkisine dair görüş oluşturulmakta ve iklim koşullarının çatışma olasılığını etkileyen önemli bir etken olduğu ortaya konmaktadır.

1. Kavramsal Çerçeve

İklim; yeryüzünün herhangi bir yerinde hava olaylarına bağlı olarak gerçekleşen etkilerin uzun yılların ortalamasına dayanan durum (TDK, 2023), başka bir ifadeyle iklim; genellikle aylardan binlerce/milyonlarca yıla kadar değişen bir zaman diliminde ilgili niceliklerin ortalaması ve değişkenliği açısından istatistiksel tanımlamadır. Dünya Meteoroloji Örgütü (World Meteorological Organization-WMO) tarafından, söz konusu değişkenlerin ortalamasının alınma süresi 30 yıl olarak belirlenmiştir (Reisinger vd., 2023, s.4). İklim değişikliği; onlarca yıl veya daha uzun süre devam eden iklim etkenlerinde ve bunların özelliklerinde, anlamlandırılmasındaki değişikliklerdir. İklim değişikliği; doğal süreçlerden veya güneş döngüsündeki değişimden, volkanik patlamalar ve atmosferin bileşiminde veya arazi kullanımında kalıcı insan kaynaklı değişiklikler gibi dış zorlamalardan kaynaklanabilir (Moller vd., 2022, s.2902).

İklim ve çatışma üzerine araştırmaların sıklıkla yararlandığı bir kavram da çevre güvenliğidir (Froese ve Schilling, 2019, s.25). Güvenlik alanında farklı yaklaşımlardan dolayı

“çevre güvenliği” tanımının ifade edilebilmesi için güvence altına alınması gereken nesne, söz konusu nesneye yönelik tehlike, risk ve tehdit ile güvenliği sağlayacak unsur belirlenmelidir (Ak, 2017, ss.44-45). Jeanna H. Hecker çevre güvenliğini, ekosistem yaşamının devam etmesini sağlayan sistemlerin ve insan ihtiyaçlarını destekleyen hizmetlerin ve mallarının arzı, erişilebilirliği, yönetimi ve sürdürülebilirliği ile yoksulluk ve çatışmaların azaltılması için katkıda bulunan süreçlerin belirlenmesi olarak ifade ederken (Hecker, 2011, s.12, akt. Kanlı ve Kaplan, 2019, s.101), Paul D. Williams (2013, s.4) ise çevre güvenliğini; insan yaşamının bağlı olduğu temel destek sistemi olarak yerel ve gezegensel biyosferin korunmasıyla ilgili olduğunu belirtmektedir.

İklim çatışma ilişkisinin anlaşılabilmesi için çatışma türleri arasında ayrımın belirlenmesi önemlidir. Çatışma; bireyin iç dünyasında olabileceği gibi en az iki aktörün (bireyler, gruplar, topluluklar, toplumlar, devletler vb.) amaçlarını, çıkarlarını, inançlarını veya eylemlerini birbiriyle uyumsuz olarak algıladıkları bir durumdur. Çatışma, asgari düzeyde güvenlik sağlamaya çalışan bir tarafın, kendi güvenliğini sağlamak için aldığı önlemlerin, diğer tarafça tehdit teşkil ettiği veya tehditkâr bir şekilde davranıldığı şeklinde algılandığı güvenlik ikileminden kaynaklanır.

Çatışma, sıklıkla “şiddet içeren çatışma” anlamında kullanılmaktadır. “Uppsala Üniversitesi, Barış ve Çatışma Araştırmaları Dairesi, Uppsala Çatışma Veri Programı (Uppsala University, Department of Peace and Conflict Research, The Uppsala Conflict Data Program-UCDP)”na göre silahlı çatışma, en az bir taraf devlet olan, yönetimi ve/veya bölgeyi ilgilendiren iki taraf arasında silahlı güç kullanımının bir yılda en az 25 ölümlle sonuçlandığı tartışmalı uyumsuzluk olarak belirtilmektedir (UCDP Definitions, 2023). Diğer yandan çatışma, şiddet içermeyebilir. “Çatışma” ile yalnızca savaş veya şiddet değil, uyumsuzluk, uyuşmazlık da algılanmalıdır. Çatışma ile öncelikle tarafların hedeflerinin uyumsuzluğunun ortaya konması anlatılmaktadır. Tarafların uyumsuzluklarının birleşimi sonucunda, tarafların hedeflerine ulaşamama endişesi ve yaşadıkları hayal kırıklığı çatışmanın kaynağını teşkil etmektedir (Zartman ve Touval, 2010, ss.3-4).

Uluslararası sistemin yaşadığı sosyopolitik değişikliklerin yansıması olarak; küresel güvenlik anlayışında uluslararası geleneksel savaşların yanında temel güvenlik endişeleri olarak; terörizm, etnik milliyetçilik, aşırı sağcı, dinin istismar edilmesine dayanan tehditler de yerini almıştır (Çağlar, 2022, s.15). Burada iklim değişikliği etkisiyle doğrudan gerçekleşen ve çoğunlukla topluluk ve/veya toplum içerisinde ve bunlarla devlet arasında olan çatışmalar söz konusu olabilir. Ayrıca, iklim değişikliğini olumsuz etkileyen proje ve uygulamaları yürüten

devlet, kurum, bireylerle söz konusu proje ve uygulamalardan etkilenenler arasında, iklim değişikliğinin etkisini hafifletme ve uyum önlemleri nedeniyle ortaya çıkabilecek çatışmalardan da söz etmek gerekir.

İklim değişikliği hem yağış ve sıcaklık seviyelerindeki sapmaları, olağandışılıkları hem de aşırı sıcaklık ve yağış değişiminin etkisi nedeniyle oluşan seller, fırtınalar ve kuraklıklar gibi doğal afet olaylarını kapsamaktadır (Abel vd., 2019, s.240). İklim değişikliği ile çatışma üzerine yapılan araştırmalardaki temel kavramlar, kırılabilirlik ve dayanıklılıktır. Kırılabilirlik; zarar görme endişesi nedeniyle mücadele etme veya uyum sağlama yeteneğindeki zafiyettir. “Uluslararası İklim Değişikliği Paneli (Intergovernmental Panel on Climate Change-IPCC)” ise kırılabilirliği “olumsuz etkilenme olasılığı veya yatkınlığı” olarak tanımlamaktadır.

İklim değişikliğine karşı kırılabilirlik; maruz kalma, duyarlılık ve uyum sağlama yeteneği olmak üzere üç etkenin birleşimi olarak ifade edilebilir. İlk etken, bir coğrafi bölgenin, aşırı hava olaylarının sıklığındaki artış gibi iklim değişikliğinin fiziksel etkilerine maruz kalıp kalmayacağıdır. İkincisi, bölgenin içinde bulunduğu fiziksel koşullar nedeniyle, maruz kalma ve etkilenmeye karşı hassasiyetidir. Örneğin aşırı yağış olsa da coğrafi konumu ve fiziksel tedbirler sonucunda su taşkını yaşanmaması gibi, iklim değişikliğinin sonuçlarına maruz kalmaya ne kadar duyarlı olduğudur. Üçüncü etken ise iklim değişikliği nedeniyle yaşanabilecek olumsuzluklara karşı ilgili kurum, kuruluş ve yöneticilerin öngörü ile gerekli tedbirleri alabilmeleridir (Smith ve Vivekananda, 2007, s.10). Dolayısıyla, iklim değişikliği ile “uyum sağlama” arasında bir kısır döngü oluşmakta, uyum sağlama yeteneği azaldığında ise çatışma riskinin artması beklenmelidir.

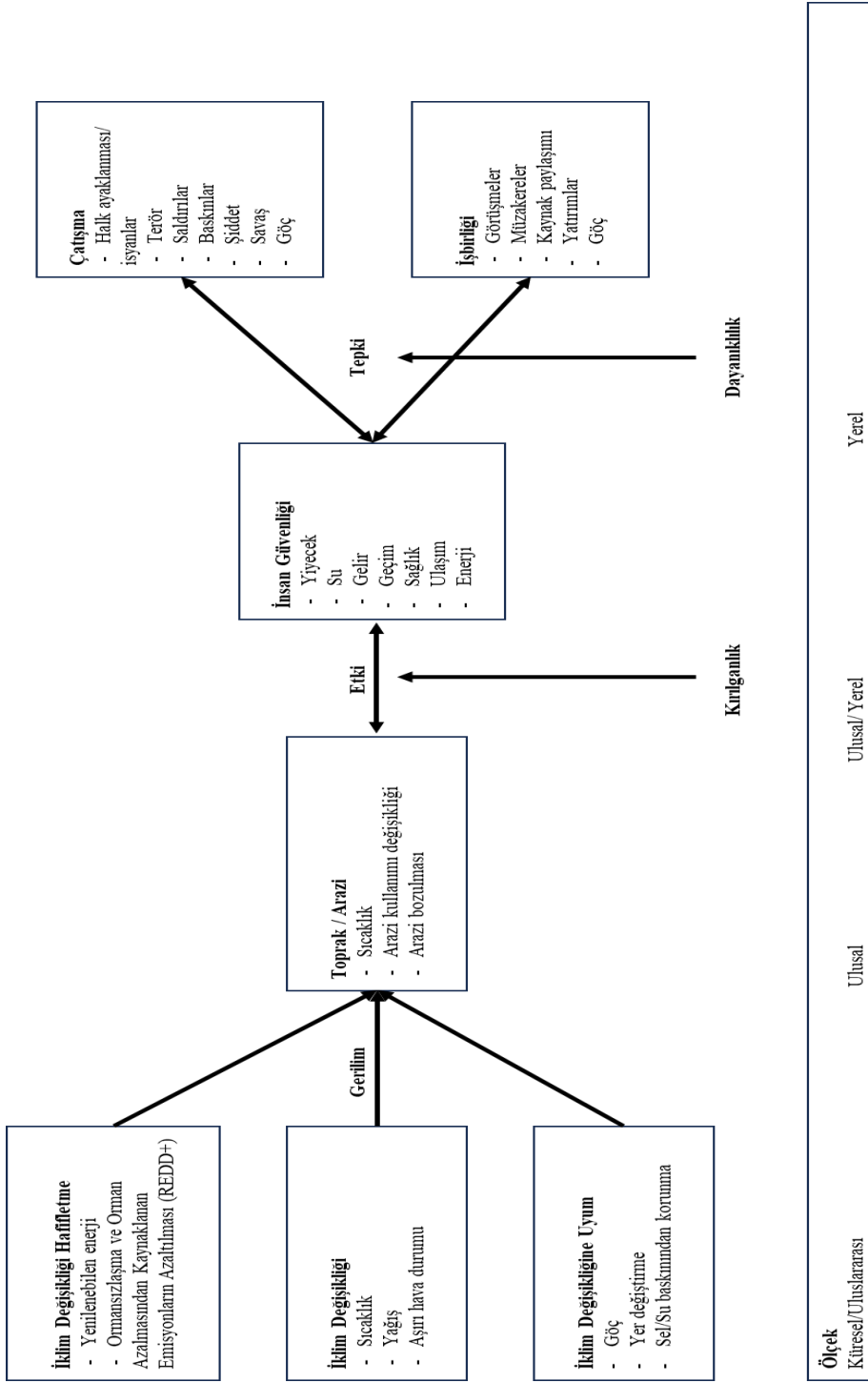
Bununla birlikte, birbirine bağlı sosyal, ekonomik ve ekolojik sistemlerin tehlike ve riskleriyle mücadele etme, kimliklerini ve yapılarını koruyacak şekilde karşı koyma veya yeniden yapılanma yeteneği olarak görülen dayanıklılık; uyum sağlama ve/veya dönüşüm yeteneği korunduğu sürece olumlu bir niteliktir (Moller vd., 2022, ss.2920-2921, 2927).

2. İklim Değişikliğinin Neden Olduğu Sorunlar

İklim değişikliği çevresel bozulmanın neden olduğu kırılabilir ortama “bir kırılabilirlik katmanı” daha eklemektedir. “ABD Savunma Bakanlığı İklim Değerlendirme Ekibi (Department of Defense Climate Assessment Tool-DCAT)” iklim değişikliği kaynaklı sorunları; kıyı taşkınları, su taşkını, sıcaklık, kuraklık, enerji talebi, arazi bozulması, orman yangını ve aşırı hava olayları olmak üzere sekiz başlık altında toplamaktadır (Climate Adaptation Plan 2022, 2022, s.4). “IPCC İklim Değişikliği 2023: Sentez Raporu, Politika

Belirleyiciler İçin Özet (IPCC Climate Change 2023: Synthesis Report, Summary for Policymakers)” yayınında ise yakın gelecekte bütün dünyada, iklim değişikliğinin etkilerinde ve iklimle ilgili sorunlarda artış olacağı, ekosistemin ve insanların birden fazla riskle karşı karşıya kalabileceği değerlendirilmesine yer verilmiştir. Bu nedenle, yakın vadede sıcaklığa bağlı insan ölümlerinde, gıda ve su kaynaklı hastalıklarda, ruh sağlığı sorunlarında, sel baskını, taşkın, toprak kayması, ekosistemde biyolojik çeşitlilik kaybı ve bazı bölgelerde gıda üretiminde azalma, kıtlık ve suyun kirlenmesine neden olan yapısal değişiklikler gibi tehlikeler ve riskler beklenmelidir (Lee vd., 2023, s.14).

İklim değişikliğinin genel insani krizlere yol açtığını gösteren sektörler arasında bir dizi nedensel bağlantı Şekil.1’de gösterilmiştir. Bu bağlamda Şekil. 1’de iklim değişikliği ile ilgili aktörler arasındaki bağlantıların karmaşıklığı görülmektedir (Froese ve Schilling, 2019, ss.25-26).

Şekil 1: İklim değişikliğinin; kaynaklar, çatışma ve iş birliği etkenleri üzerindeki doğrudan ve dolaylı etkileri (Froese ve Schilling, 2019, s.26).

İklim değişikliğinin neden olduğu tehlikelerin ve risklerinin etkileri dünyanın belirli bölgelerine özgü olsa da birçoğu birbirini etkileyebilmekte ve küresel etkiye sahip olmaktadır. İklim değişikliğinden kaynaklanan olumsuz etkiler, tehlikeler ve riskler nedeniyle oluşan kayıplar ve zararlar; hem yağış ve sıcaklık seviyelerinde değişimin, olağandışılıkların hem de aşırı sıcaklık ve yağış değişimlerinin sel, fırtına ve kuraklık gibi doğal afet olaylarının artışıyla birlikte artmakta, iklimsel ve iklimsel olmayan risklerle etkileşime girerek daha karmaşık ve yönetilmesi zor bileşik riskler yaratmaktadır. İklim değişikliği kaynaklı sorunların birleşimiyle (Climate Risk Analysis 2021, 2021, s.9);

- Bir bölgedeki tarımsal üretimde yaşanan değişim, küresel gıda stokunu ve fiyatını etkileyerek dünyanın diğer bölgelerinde gıda kıtlığına, toplumsal eylemlere ve istikrarsızlığa olumsuz etkide bulunabilir.

- Deniz ekosistemleri ve kaynakları üzerindeki etkileri, tüm dünyada balıkçılık ve gıda güvenliği üzerinde bir sorun kaynağı haline gelebilecek etki yaratılabilir.

- Sıcaklıklar ve yağış sisteminde değişiklik, salgın olabilecek hastalıkların oluşumuna ve tedbir alınması, geliştirilmesi, tedavi ve etkisiz kılınması sürecinin değişmesine neden olabilir.

- İklim değişikliğine bağlı olarak giderek artan öngörülemez yağışlar, sınır aşan sular üzerindeki anlaşmazlıkların çözümlenmesini zorlaştırabilir.

- İklim değişikliğinin şiddetlendirdiği aşırı hava olayları, küresel tedarik zincirlerini olumsuz etkileyebilir.

- İklim değişikliğine yönelik siyasi tepkiler de istenmeyen sonuçlara yol açabilir ve tedarik zincirleri veya kritik doğal kaynakları etkileyen anlaşmazlıklara neden olabilir.

- Bir bölgede güvensizliği ve istikrarsızlığı şiddetlendiren iklim değişikliği, nüfus hareketlerini etkileyebilir ve/veya diğer bölgeleri etkileyen geçici veya kalıcı göçe katkıda bulunabilir.

İklim değişikliği ve sürdürülebilir kalkınma üzerinde doğrudan etkisi olan çevresel zorluklar bağlamında, nüfus ve sürdürülebilir kalkınma arasındaki ilişki de değerlendirilmelidir. Nüfus artışı, çevresel zorlukların doğrudan nedeni olmayabilir. Yine de dikkate alınan zaman dilimine, mevcut teknolojiye, demografik, sosyal ve ekonomik yapıya bağlı olarak çevresel sorunların artmasını ve/veya ortaya çıkış zamanlamasını hızlandırabilir (World Population Prospects, 2022, s.1). Nüfus artışının da etkilediği yoksulluk; gelir ve üretim kaynakların

eksikliğinin yanında, açlık ve yetersiz beslenme, eğitime ve diğer temel hizmetlere sınırlı erişim, sosyal ayrımcılık ve dışlanma ve karar alma süreçlerine katılımın olmamasını ifade etmektedir. İklim kaynaklı tarım arazisi kaybı, düşük ürün alımı veya kıtlık, aynı zamanda ekonomik kayıp anlamına gelmektedir. Tarım sektöründe yaşanabilecek herhangi bir olumsuzluk, başta toplumların yoksul kesimlerinin olmak üzere gıda güvenliğini büyük ölçüde etkileyebilir. Bir toplumun gıda ihtiyaçlarını karşılama yeteneği, iklim değişikliğine karşı kırılganlığının bir göstergesidir. Çatışma, iklimsel olağandışlıkların neden olduğu kıtlığın sonucunda toplumun karşı karşıya kaldığı yetersiz beslenme ile güçlü bir şekilde ilişkilidir (Barnett, 2006, s.121).

İklim değişikliğine karşı oldukça kırılgan ve öncelikli olan konulardan birisi de göçtür. İnsanların göç etmesinin nedeni; küreselleşme, ekonomik ve kültürel etkilerinin bir sonucu olarak değişkenlik gösteren birçok etkenle birlikte değerlendirilmelidir. Göç üzerindeki iklimsel etkiler, sosyal, demografik, ekonomik, politik, teknolojik, eğitim ve çevresel etkenlerin neden olduğu sorunlar üzerinde artırıcı etki yapmaktadır. Başka bir deyişle iklim değişikliği, göçün itici güçlerini gizil olarak etkileyebilmektedir (Abel vd., 2019, s.240). Ayrıca, iklim değişikliğinin etkisiyle ortaya çıkan antropojenik belirtilerin (örneğin, çölleşme ve aşırı hava olayları) çeşitliliği ve genişliği de gizil olarak yurt içi ve yurt dışı nüfus hareketlerine neden olmaktadır (Smirnov vd., 2022, s.2).

İnsanların göç etmesi, iklim değişikliğine yönelik mücadele ve uyum sağlama stratejisinden biridir. İklim değişikliğinin etkisinin küresel seviyede olduğu dikkate alındığında, yüz milyonlarca insanın temel yaşam koşullarının etkilenmesi ve göçün çok büyük ölçekte olması muhtemeldir. 2008'den bu yana ortalama 22,5 milyon kişi iklim veya iklimle ilgili olaylar nedeniyle yerinden olmuştur (What We Do, 2023). Değişen yağış akımları, dünyanın belirli bölgelerinde daha sık ve yoğun kuraklıklara neden olmaktadır. Kuraklığın birincil etkisi azalan su kaynakları ve su miktarıdır. İkincil etkisi ise belirli durumlarda göçe katkıda bulunabilecek azalan tarımsal verimi içermektedir (Climate Risk Analysis 2021, 2021, s.8). Kuraklık ve iklim değişikliği ilişkisi üzerine StonyBrook Üniversitesinden Oleg Smirnov başkanlığındaki bir grup tarafından yapılan araştırmada, kuraklık nedeniyle 21. yüzyılda insan göçünün en az %200 artması, iklim değişikliği ile mücadele maksadı güden uluslararası iş birliğinde başarısız olunması ve sera gazı çıkarımına sınır getirilmemesi halinde göçün %500 dolayında artması öngörülmektedir. Gelecekte yaşanabilecek kuraklıklar nedeniyle, en fazla Mısır, Mali ve Türkiye'ye göç öngörülmekte ve en büyük hareketsiz göçmenin ise Türkiye,

Meksika, Fas, Cezayir, Brezilya, Mali ve Çin’de olması beklenmektedir (Smirnov vd., 2022, s.2,4,18,19).

Deniz seviyesinin yükselmesi, kıyı erozyonu ve tarımsal verimlilik kaybı gibi uzun vadeli çevresel değişimin göç hareketleri üzerinde önemli bir etkiye sahip olduğu görülmektedir. Deniz seviyesi değişikliğinin kıyı bölgelerinde yaşamı olumsuz etkilemesi, kalıcı yer değiştirmelere yol açacağı değerlendirilmektedir. Deniz seviyesinde 0,5 m. değişiklik, 2100 yılına kadar muhtemelen 0,877 milyon km²’lik bir arazi kaybına ve bu olumsuz gelişmenin etkisini azaltabilmek için uyum çalışması yapılmaz ise 72 milyon insanın göçüne; 2,0 m’lik bir deniz seviyesi değişikliğinin ise 1,789 milyon km²’lik arazi kaybına ve 187 milyon kişinin, başka bir ifadeyle çoğu Asya’da olmak üzere dünya nüfusunun yaklaşık %2,4’nün göç etmesine neden olması beklenmektedir.

Yine de aşırı hava olayları; yerleşim yerlerine zarar vermesi veya ekonomik zorluklar nedeniyle, kısa vadede yoğun olarak yer değiştirmeye neden olsa da, havayla ilgili olayların bir sonucu olarak yerinden ayrılmak durumunda kalan kişilerin çoğunlukla yerleşim yerlerine dönmeye ve mümkün olan en kısa sürede yeniden inşa etmeye istekli oldukları görülmektedir (Adger ve Pulhin, 2014, ss.768-770).

Göç, göçmenler için olumlu ve olumsuz sonuçlar doğurmasının yanında, göç vasıtasıyla bir yerdeki iklim değişikliğinin etkileri, göç alan bölgelerdeki insanlara ve devletlere dolaylı olarak aktarılmaktadır. Göçmenlerin gelişinin; alıcı bölgenin ekonomisine ve kaynaklarına yük getirebileceği, neden olacağı ekonomik zorluklar ve kaynaklara yönelik aşırı taleple birlikte, göçmenler ile yerli toplum arasında gerginliğin artması beklenmelidir. Bunun yanında, göçmenlerce veya taraftarlarınca; ekonomik şartlarda iyileşme elde edebilmek için kamuoyu baskısı oluşturulmasının, siyasi ve ekonomik faaliyetlerde bulunulmasının yaratabileceği olumsuz sonuçlarının, bölge veya devlet sınırlarının ötesine yayılma ve çatışma riskini artırması olasıdır.

İklim değişikliğinin neden olduğu sorunlar; siyasi krizlere, sivil huzursuzluğa, bölgesel güç dengelerinde değişime ve hatta devletlerin başarısızlıklarını olumsuz etkileyen ekonomik ve sosyal koşulların kötüleşmesine, hızlı nüfus artışına, şehirleşmeye ve cinsiyet eşitsizliğine katkıda bulunmakta ve insanların geçim kaynakları üzerindeki baskıyı artırmakta, ekonomik beklentileri zayıflatmakta, insani yaşam koşulları ve gıda güvenliği üzerinde olumsuz etkisi olmakta ve insanların refahını olumsuz etkilemektedir.

İklim değişikliğinin etkisiyle oluşan sorunların sıklığı ve yoğunluğu arttıkça; birey, toplum, devlet gibi aktörler arasındaki çıkar çatışmasının artması, askerî harekâtın icrası ve lojistiğinin etkilenmesi, güvenliği ve istikrarı tehdit eden insani krizlerin sıklığının ve şiddetinin artması muhtemeldir. Yine de iklim değişikliği ile güvenlik ve iklim değişikliği ile çatışma arasındaki nedensel bağlantılar teorik olarak makul olsa da herhangi bir kesin sonuca varılmadan önce bağlantıların gücü, tutarlılığı, öngörülebilirliği ve zamanlaması doğrulanmalıdır.

3. İklim Değişikliği ve Güvenlik

Güvenlik çok yönlü bir kavramdır. Güvenliğe yönelik tehlike, risk ve tehdit teşkil eden değişik alanlar giderek daha fazla dikkate alınmaktadır. Güvenlik için dikkate alınan alanlardan biri de çevrenin değişimidir. Çevrenin bozulması, dolayısıyla iklim değişikliği bir güvenlik tehdidi olarak görülmektedir.

İklim değişikliğinin tehlikelerini vurgulamak için Toronto’da 1988 yılında “Değişen Atmosfer: Küresel Güvenlik için Çıkarımlar (The Changing Atmosphere: Implications for Global Security)” adıyla yapılan ilk uluslararası toplantıda “insanlık için nihai küresel sonuçları nükleer savaştan sonra ikinci olabilecek, istem dışı, kontrolsüz, küresel olarak yaygın bir deneyim yaşandığı” ifade edilmiş ve iklim değişikliğinin; bazı devletler, toplumlar, topluluklar ve bireyler için bir güvenlik sorunu olduğu vurgulanmıştır (Barnett, 2003, s.7, 9). Birleşmiş Milletler (BM) tarafından, 1992’de düzenlenen “BM Çevre ve Kalkınma Konferansı (UN Conference on Environment and Development)”nda IPCC”nin bilimsel değerlendirmelerine dayanan “BM İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi (UN Framework Convention on Climate Change-UNFCCC)” ile iklim değişikliği rejimi belirlenmiştir (McDonald, 2013, s.43).

İklim değişikliğine, artan bir şekilde bir güvenlik sorunu olarak yaklaşılmakta ve tanımlanmaktadır. Amerika Birleşik Devletleri (ABD) 1996 yılı “Ulusal Güvenlik Stratejisi (National Security Strategy-NSS)”nde iklim değişikliğinin uluslar üzerindeki etkileri bir ulusal güvenlik sorunu olarak ele alınmıştır (A National Security Strategy of Engagement and Enlargement 1996). ABD Savunma Bakanlığı tarafından stratejik hedefler ile gizil askeri tehditleri analiz eden ve 2010 yılında yayımlanan “Dört Yıllık Savunma İncelemesi (Quadrennial Defense Review-QDR)” Raporunda “İklim değişikliği tek başına çatışmaya neden olmasa da, istikrarsızlığı veya çatışmayı hızlandırabilir.” değerlendirmesinde bulunulması, doğal afetlerin ve değişen hava koşullarının etkisinin güvenlik çalışmalarının gündemine taşınmasına vesile olmuştur. Ayrıca, iklim değişikliğinin dünya çapında önemli

jeopolitik etkilere sahip olabileceği, yoksulluğa, çevresel bozulmaya ve kırılgan devletlerin daha da zayıflamasına katkıda bulunabileceği belirtilerek, iklim değişikliğinin gıda ve su kıtlığını, hastalıkların yayılmasını artırabileceği ve toplu göçü teşvik edebileceği veya şiddetlendirebileceği değerlendirilmesine yer verilmiştir (Quadrennial Defense Review Report 2010, 2010, s.85). ABD Savunma Bakanlığı'nın "Dört Yıllık İncelemesi-2014 (U.S. Department of Defense's Quadrennial Review-2014)"de ise iklim değişikliğinden "tehdit çarpanı" olarak bahsedilirken, G7 üyeleri tarafından, 2015 yılında bağımsız bir komisyona hazırlatılan "Barış İçin Yeni Bir İklim (A New Climate for Peace)" başlıklı raporda, iklim değişikliğinin "olumsuz durumları daha da ağırlaştıracağı, toplumsal kargaşaya ve şiddetli çatışmalara katkıda bulunabileceği" belirtilmektedir (Mavrakou vd., 2022, s.894).

ABD'nin 2022 NSS'de, jeopolitik rekabette iklim değişikliği de ortak tehditler arasında sayılmakta, ABD'nin karşı karşıya olduğu iki stratejik zorluktan birincisinin Soğuk Savaş sonrası dönemin şekillendirilmesinde büyük güçler arasında rekabetin başlaması, ikinci zorluk olarak ise iklim değişikliği, gıda güvensizliği, bulaşıcı hastalıklar, terörizm, yetersiz enerji arzı ve enflasyon gibi sınırları aşan ortak sorunların etkileriyle mücadele etmek olduğu belirtilmektedir (National Security Strategy 2022, 2022, s.6). NATO ise "NATO İklim Değişikliği ve Güvenlik Eylem Planı (NATO Climate Change and Security Action Plan)"nda iklim değişikliği, zamanın belirleyici zorluklarından birisi olarak tarif edilmekte (NATO, 2021) ve taktik, operatif ve stratejik düzeyde güvenliği etkileyen bir "tehdit çarpanı" olarak kabul edilmektedir (NATO, 2022, s.1).

İklim değişimi açısından "kimin güvenliği" sorusunun yanıtına bakıldığında "insanlar (insan güvenliği)", "ulus devletler (ulusal güvenlik)", "uluslararası toplum (uluslararası güvenlik)" ve "ekosistem (çevre güvenliği)" olarak alanları referans alınabilir (McDonald, 2013, s.43).

BM; yoksulluk, salgın hastalıklar, eşitsizlik, çevresel olumsuzluklar gibi sorunlardan kaynaklanan tehditleri dikkate alarak, güvenliğin çok daha geniş bir yorumu olan insan güvenliği kavramına dayalı bir yaklaşımı savunmaktadır (What is Human Security, 2023). İklim değişikliğinin etkisinin yarattığı sorunların insan güvenliğini, başka bir deyişle insani güvenliği etkilediği görülmektedir.

İnsanların ve toplulukların ihtiyaçlarına, haklarına ve değerlerine yönelik baskıları yönetme kapasitesine sahip olması anlamına gelen insani güvenlik (Barnett ve Adger, 2007, s.640); sadece silahlarla ilgili bir endişe değil, aynı zamanda insan hayatı ve onuru ile ilgili bir

endişedir. Dolayısıyla, hem devletin halkına sunduğu eğitim, sağlık, enerji ve ulaşım altyapısı gibi hizmetlere, hem de ulaşılan refah seviyesine bağlıdır. İnsani güvenlik; insanların ihtiyaçlarına, haklarına ve değerlerine yönelik baskıları yönetme gücüne sahip oldukları durumdur. Bu bağlamda insanların; haklarının, değerlerinin ve gereksinimlerinin yıpranmasına neden olacak iklim değişikliğinin de etken olduğu çevresel değişimlerden kaçınmasına veya bunlara uyum sağlamak için yeterli seçeneğe sahip olmadıklarında, çevresel olarak güvensiz oldukları söylenebilir (Barnett vd., 2010, s.18).

“BM Geliştirme Programı (United Nations Development Programme-UNDP)” tarafından 2008 (Human Development Report 2007/2008), 2011 (Human Development Report 2011), 2020 (Human Development Report 2020), 2022 (Human Development Report 2021/2022) yıllarında yayımlanan İnsani Gelişme Raporlarının içeriğinde, iklim değişikliğinin özellikle insan güvenliği başta olmak üzere, güvenlik üzerindeki etkileri ifade edilmekte, “iklim değişikliğinin olası olumsuz etkilerinin, uzun vadede uluslararası barış ve güvenliğe yönelik mevcut belirli tehditleri ağırlaştırabileceği” öngörüsünde bulunmaktadır (UN Security Council, 2011). Söz konusu öngörüü destekleyecek şekilde, birçok devletin yanında, siyasi kurumların ulusal güvenlik açıklamalarında iklim değişikliği, mevcut ve büyüyen bir güvenlik tehdidi olarak yer almaktadır. Dolayısıyla, iklim değişikliğinin güvenlik üzerindeki etkileri; devletler, uluslararası kuruluşlar, düşünce kuruluşları, sivil toplum kuruluşları ve bilim insanları tarafından tanımlanmakta ve araştırılmakta, farklı sosyal ve ekolojik bağlamda milyonlarca insanın geçim kaynağı, kültürü ve sağlığı için önemli riskler oluşturduğu ifade edilmektedir.

İnsanların iklim değişikliğine karşı kırılganlığı; doğal kaynaklara ve ekosisteme ne ölçüde bağımlı olduklarına, ihtiyaç duydukları kaynak ve hizmetlerin iklim değişikliğine ne ölçüde duyarlı olduğuna ve iklim değişikliğine karşı uyum sağlama yeteneklerine bağlıdır. Güvenlik ise birden çok etkenin bulunduğu bütünleşik bir sürecin işlevidir. Yoksulluk, devletten alınan desteğin (veya tersine ayrımcılığın) büyüklüğü, ekonomik refaha erişim, karar alma süreçlerinin etkinliği ve sosyal uyum gibi etkenlerin bütünleşik etkisi, insanların ve toplumların ekonomik ve sosyal düzeylerini göstermekte ve iklim değişikliğine uyum sağlama yeteneklerini belirtmektedir. Dolayısıyla, iklim değişikliğinin güvenlik üzerindeki etkisi, güvenlik için oluşan tehlike, risk ve tehdidi etkilemesinin yanında, güvensizliğin çatışmalara yol açma biçimlerini de etkilemektedir (Barnett, J. ve Adger, W.N. 2007, ss.641-642).

4. İklim Değişikliği ve Çatışma

Jon Barnett ve W. Neil Adger (2007, s.640)'in "Climate Change, Human Security and Violent Conflict" konulu çalışmasında; iklim değişikliğinin genel olarak çatışmaya neden olabileceğini belirtilmektedir. Başka bir çalışmada ise iklim değişikliğinden şiddete giden süreçte iki etkenin öne çıktığı iddia edilmektedir. Birincisi, küresel ısınma, su ve ekilebilir arazi gibi temel kaynakların mevcudiyetinde azalma neticesinde kıtlığın veya gıda fiyatlarındaki artışların gerilimleri ve şiddet riskini artırmasının yanında, sorunların çözümü için uygulanan yöntemlerin başarısızlığı sonucunda gerilimin tırmanmasının çatışma ile sonuçlanma olasılığının yükselmesidir. İkincisi, iklimle ilgili etkenlerin insanları göç etmeye zorlamasıdır (Croft vd., 2018, s.391).

Sosyal ve ekonomik koşulları da dikkate alarak büyük siyasi değişiklikleri şiddetlendirebilecek iklim değişikliğinin çatışma üzerinde etkisi hem yüksek hem de düşük refah seviyesine sahip toplumlarda görülmektedir. Ancak yüksek gelire sahip toplumda, iklim değişikliğine neden olan olumsuz gelişmelere karşı güçlü bir duyarlılık gösterilmekte, terör ve iç çatışma gibi şiddet içeren suçlar seyrek görülmekte iken (Jacob vd., 2007, s.502 ve Ranson, 2012, ss.14-20), iklim değişikliklerinin etkisine karşı toplum veya belirli topluluklar tarafından gösterilen tepki eylemlerine karşı polis şiddeti ve lider/yönetici değişiklikleri gibi diğer çatışma biçimleri daha sık görülmektedir.

İklim değişikliğinin çatışma ile olan bağlantısının araştırılması; özellikle iklim değişikliği ile iç çatışmalar arasındaki bağlantılara, yağış ve sıcaklık değişkenliğine yoğunlaşmaktadır. Çalışmalarda, artan ya da azalan yağış miktarının özellikle kırsal kesimde şiddet içeren çatışma riskini artırdığı (Adger ve Pulhin, 2014, s.772), kuraklığın örgütlü şiddete yol açtığı, yüksek sıcaklıkların çatışma olasılığını artırdığı gibi bir dizi çıkarımlarda bulunmaktadır (Linke vd., 2015, s.36).

Sıcaklık çatışma bağlantısı üzerine 1950-2010 yılları arasında yapılan çalışmanın sonucunda, daha yüksek sıcaklıklara doğru her standart sapma değişikliğinin bireyler arasındaki şiddet sıklığını %2,3 ve gruplar arası çatışma sıklığını %13,2 oranında artırdığını göstermektedir. Dünya genelindeki yıllık sıcaklıkların 2000 yılından 2050 yılına kadar 2 ila 4 standart sapma (1950-2008'de ölçüme göre) üzerine çıkması beklendiğinden, gelecekte bireysel şiddet, grup çatışması ve sosyal istikrarsızlığın olumsuz etkilenmesi beklenmelidir (Oppenheimer vd., 2014, s.1061). Idean Salehyan ve Cullen Hendrix (2014, s.240) ise "Climate Shocks and Political Violence" konulu çalışmalarının sonucunda, 1970'den 2006'ya kadar 160 ülkeye ilişkin

verilere dayanarak; iç çatışma, terör saldırıları ve cinayetler dâhil olmak üzere şiddet olaylarının, kuraklık döneminde daha fazla olduğunu belirtmişlerdir.

Toplumlar kendilerini sosyal kimliğin ve siyasi tercihlerin etrafında pek çok farklı çizgide (örneğin sınıf, coğrafya, siyasi ideoloji, din ve etnik köken) tanımlamakta ve örgütlemektedir. Gerçekten de sivil çatışmaların çoğu etnik hatlar üzerinden olmakta ve Soğuk Savaş'ın sona ermesinden bu yana etnik çatışmalar önemli ölçüde artma eğilimi göstermektedir (Denny vd., 2014, s.199, 200). Özellikle farklı etnik kimliklerin bulunduğu toplumlarda, ekonomik zorlukların yaşanması halinde huzursuzluk duyan kitlenin örgütlenmesi, ortak bir kimlik algısı ile yoksulluktan devletin sorumlu olduğuna dair inancın yerleştirilmesi, birey ve grupların maksat ve hedefe inandırılması kolaylaşır ve iç çatışma potansiyelini artırır.

Diğer yandan erozyon, ormanın yok edilmesi, arazinin verimsizleşmesi, kuraklık, sel, sanayileşme, yol ve inşaat faaliyetleri gibi nedenlerle tarımsal alanın daralması, işsizlik, göç, kaynak kıtlığı, adaletsizlik, sosyal güvensizlik gibi etkenlerden kaynaklanan geçim kaynaklarının daralması, refah seviyesinin beklentinin altında kalması, insanların silahlı gruplara katılma riskini artıran kilit bir süreç olarak görülmelidir. Dolayısıyla, iklim değişikliği mevcut güvenlik açıklarına olumsuz katkı yaparak terörizme veya terörizme yol açan koşulları şiddetlendiren etkenlere doğrudan ve/veya dolaylı katkı yapmaktadır. Başka bir deyişle, iklim değişikliğinin, genellikle terörizm ve şiddet içeren aşırıcılığın itici gücü olduğuna inanılan bir dizi etken üzerinde olumsuz bir etkiye sahip olduğu kabul edilmelidir.

Son zamanlardaki birçok iç çatışma nedenlerinin ortak bir paydası, özellikle genç erkekler olmak üzere gençlerin hayatta beklentilerine ulaşmak için umutsuzluğa kapılmaları, ekonomik zorlukların yaşanmasının sonucu olarak refah kaybı olduğu görülmektedir. Toplumda çok sayıda sadece yoksul değil, aynı zamanda sosyal haklardan yoksun bırakılmış gençler olmadıkça, silahlı unsurların beklentisini karşılayacak kadar taraftar/eleman kazanması mümkün olamaz.

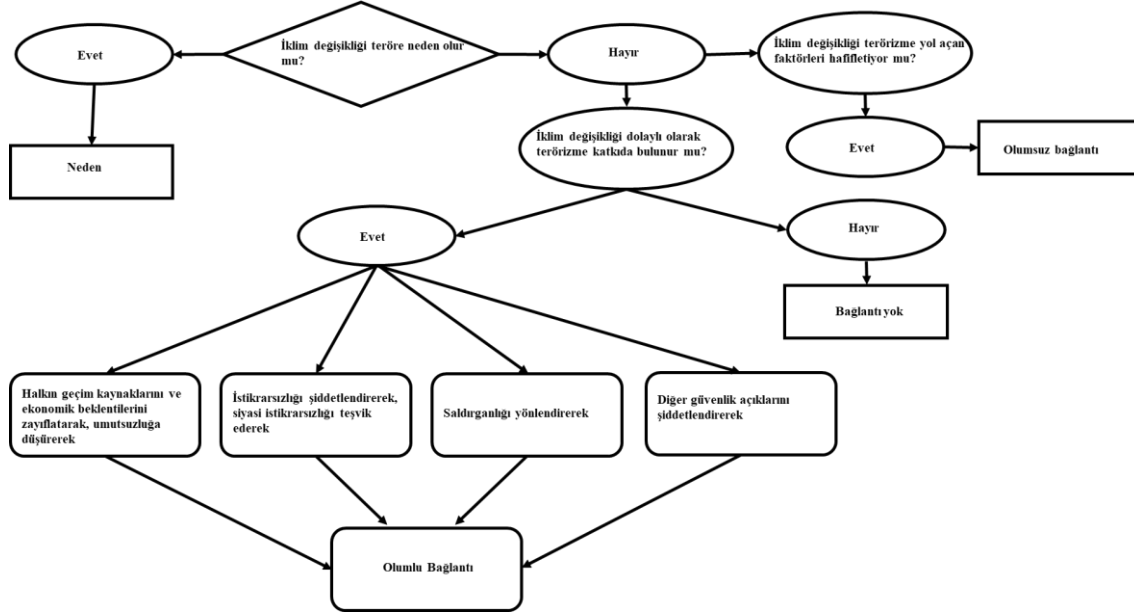
İklim değişikliğinin sosyoekonomik koşullar üzerindeki olumsuz etkilerinin ve geçim kaynaklarının daralmasının yansıması olarak, silahlı unsurların kendilerine taraftar/eleman toplama faaliyetleri için ideal koşulları geliştirebilirler. Bu bağlamda, daha iyi bir yaşam beklentilerine ulaşma umutlarını kaybeden gençler; siyasi güçlerin etnik, dini, ulusal veya bölgesel bölünmelere yönelik şiddet eylemleri de dâhil olmak üzere girişimlerinde kullanabileceği kolay hedef haline gelmektedir (Ohlsson, 2000: 7-11). Böylece, iklim değişikliğinin yarattığı doğrudan ve dolaylı etkenler, özellikle silahlı grupların taraftar/eleman

kazanmasına ve/veya terör saldırı ve şiddet olasılığının artmasına katkıda bulunmaktadır (Mavrakou vd., 2022, s.901).

Çatışma; erken ölüm, sakatlık, psikolojik travma, fiziksel yaralanma ve yetersiz beslenme gibi bir dizi olumsuz sonucu beraberinde getirir. Aynı şekilde çatışma, göçmenler ve ülke içinde yerinden edilmiş insanlar yaratır (Barnett, 2006, s.123). Özellikle şiddetli, zorunlu göçün yaşanmasında ana itici etkenlerden biridir. Göçmenler; bölgedeki siyasi istikrarsızlık ve iç çekişmenin bulunduğu durumlarda, düşman gruplara katılabilir ve/veya kendi aralarında gerilim yaratarak güvensizlik ile istikrarın bozulmasını ve çatışma olasılığını artırabilirler (Reuveny, 2007, ss.658-659). Dolayısıyla, göçmenlerin çatışmalarda önemli bir etken olabileceğini söylemek yanıltıcı olmaz (Barnett, 2003, s.10).

Soğuk Savaş döneminin ötesine uzanan çatışma birikimi ve ardından 1990'ların sonlarından bu yana iç savaş oluşumunda önemli değişiklikler görülmektedir. Kişi başına düşen gelirin arttığını ve demokrasinin sürekli geliştiğini varsayarsak da 2030 yılına kadar yurt içi vakalarında %54'lük bir artış beklenmektedir (Buhaug, 2010, s.16477).

Terörizmin nedenlerine bakıldığında, sosyoekonomik veya devlet yönetiminden kaynaklanan etkenlerin yanında iklim değişikliğinin terör eylemleri üzerinde daha az doğrudan etkisi olmasına rağmen, şiddetli çatışmalara katkıda bulunduğu kabul görmektedir (Mavrakou vd., 2022, s.894). Başka bir ifade ile ekonomi, siyasi, eğitim, demografi, toplumsal, çevre gibi alanlardaki hassasiyetlerle iklim değişikliğinin etkileşiminin sonucu ile terörizm arasındaki ilişkiyi detaylandıran Şekil. 2'deki akış şemasında görüldüğü üzere, iklim değişikliği ile terörizm arasında belirgin bir ilişki olduğu, en azından olasılığının bulunduğu görülmektedir.

Şekil. 2: İklim değişikliği ile terörizm arasındaki ilişkiyi detaylandıran akış şeması (Mavrakou vd., 2022, s.899).

Herhangi bir çatışmanın arkasındaki etkenler; siyasi, ekonomik, sosyal ve çevresel unsurların bir karışımı olabilir. Çatışmaya neden olan etkenlerin etkisi ülkeden ülkeye değişeceğinden, herhangi bir etkenin şiddet üzerindeki bireysel etkisini ayırtmak zordur. Bu bağlamda, iklim değişikliğinin gerilim yaşayan toplumlara yönelik olarak “tehdit çarpanı” etkisi olduğu fikri ağır basmaktadır. Bu bağlamda, çatışma yaşayan ülkelerin iklim değişikliğine karşı tedbir almada etkili olamadıkları, iklim değişikliğine uyum sağlama yeteneklerinin çatışma nedeniyle zayıfladığı görülmektedir (When Rain Turns to Dust, 2020, s.19). Bu nedenle çatışma bölgelerinde yaşayan insanlar iklim krizine karşı en kırılgan olan durumundadır ve iklim değişikliğinin etkisine karşı uyum mücadelesinde en çok ihmal edilenler arasındadır.

5. Bulgular

İklim değişikliğinin doğrudan ve/veya dolaylı etkenlerinden kaynaklanan sorunlar; mevcut tehlike, risk ve tehdidi şiddetlendirmekte ve yeni güvenlik sorunları yaratmaktadır. İklim değişikliğinin fiziksel ve sosyal etkileri krizlerin, siyasi sınırları aşarak herhangi bir ülke veya bölgenin ötesine taşınması riskini artırmaktadır.

İklim değişikliğinin etkilerinin, altyapı ve eğitim gibi kamu hizmetlerini sağlama maliyetlerini artırması ve gelirleri azaltması muhtemeldir. Dolayısıyla iklim değişikliği devletlerin, refah seviyesini yükseltme ve vatandaşları için özgürlüklerin artırılması hedeflerinden uzaklaştırabileceği gibi, devlet kurumlarının iklim değişikliğine uyum sağlama ve yanıt verme kapasitesini de azaltabilir. Diğer yandan, iklim değişikliği ve çatışma sorunuyla

karşı karşıya olan birçok ülkede yönetimin; iklim değişikliğinin olumsuz etkilerini öngörerek tedbirler geliştirmede ve/veya söz konusu olumsuz etkilere uyum sağlama konusunda ya isteksiz olması ya da bunları icra edebilecek yeteneğine sahip olmaması da sorunun bir parçası olabilir.

İklim değişikliğinin etkilerinin ülkeler arasındaki gerginliklerin yanı sıra, ülke içindeki gerilimleri de olumsuz etkilemesi muhtemeldir. İklim değişikliği; sorunların oluşma sıklığını, yoğunluğunu ve oluşmasına katkı verdiği sorunların birleşimi ile kırılabilirliği artırmaktadır. Dolayısıyla iklim değişikliğinin; uluslararası veya ülke içinde barış, güven ve istikrarı tehdit eden terörizm, etnik, dini, kültürel kaynaklı tehditlerin neden olabileceği çatışma çeşitliği karşısında çözüm için uygulanabilecek geleneksel yöntemlere (hakemlik, müzakere, arabuluculuk, uluslararası kuruluşlara riayet) ilave olarak yeni yöntemler de (insani diplomasi, insani müdahale, bölgesel görev paylaşımı, uzlaştırma ve gerçeklik komisyonları gibi) (Çağlar, 2022, s.15), dâhil her türlü yöntemi değerlendirme kapasitesi üzerinde yoğun baskı oluşturması ve güvenlik sorunu ile karşı karşıya kalma olasılığını artırması beklenmelidir. Bu bağlamda iklim değişikliği stratejik, operatif ve taktik ortamları, dolayısıyla güvenliği ve istikrarı yeniden şekillendirmektedir.

Güvenlik söylemi sürekli olarak geliştirilmektedir. İklim değişikliği etkilerinin kaçınılmaz olduğu göz önüne alındığında, iklim değişikliğinin yarattığı tehdide karşı gerekli tedbirleri alabilmek amacıyla, uyum stratejileri geliştirilmelidir. Bu nedenle, iklim değişikliği temelli tehditlere karşı geliştirilen planlar bilimsel verilere dayanmalı ve üç ana alanda iklime dayalı karar verme süreci uygulanmalıdır. Bu alanlar (Climate Adaptation Plan 2021, 2021, s.6);

- İklim İstihbaratı; etki ve ilgi alanlarında iklim değişikliğinin etkisi değerlendirilerek; mekân incelemesine, tehdit değerlendirmesi ve güncellemesine dâhil edilmeli, mevcut planlar güncellenmeli veya tehdit değerlendirmesi sonucunda yeni planlar hazırlanmalıdır.

- Stratejik, operatif ve taktik seviyede; vizyon, konsept, öğretiye, çalışma iş sırasına ve usulüne, özellikle lojistik planlama ilkelerine ve karar destek usulünün geliştirilmesine, uzun vadeli finansman gereksinimlerine ve bütçe öngörüsüne iklim değişikliği ile ilgili etkenlerin yansıtılması sağlanmalıdır.

- Kamu sağlığını ve çevreyi koruma ve iklim kriziyle mücadele için sera gazı çıkışlarını, lojistik, karbon ayak izi ve sosyal maliyeti dikkate alan maliyet-fayda analizleri yapılmalıdır.

Dolayısıyla, iklim değişikliği uyum sağlamak ve dayanıklılığı artırmak ile çatışma olasılığını düşürmek veya çatışmayı sonlandırmak için hem birbirini etkileyen hem de ayrı düşünülmesi gereken sorunlar olarak birleşik bir çözüm ortaya konulmalıdır. Toplumların iklim değişikliğinin sonuçlarına uyum sağlamak için ihtiyaç duydukları imkân ve kabiliyetler ile çatışma riskini azaltmak için ihtiyaç duyulanlar benzerlik taşımaktadır. Dolayısıyla, bir sorunun ele alınması, aynı zamanda diğer sorunun da ele alması anlamına gelmektedir. Başka bir ifadeyle, kendi içerisinde sorun yaşayan, bölünmüş, aralarındaki iletişimi kopan bireyler, topluluklar, toplumlar gibi bütün aktörler arasında iklim değişikliğine uyum sağlamak ve iklim değişikliği ile mücadele edebilmek maksadıyla; eşgüdüm içerisinde iş birliği yapma gereksinimi duyulması dolayısıyla barışa da hizmet edecektir.

Toplumlar, iklim değişikliğine uyum sağlamanın ve iklim değişikliği ile mücadelenin temel taşıdır. Ancak iklim değişikliğinin fiziksel sonuçları ile benzer şekilde sosyoekonomik sonuçlarının yansımaları olan sorunlar da ulusal sınırları tanımamaktadır. Dolayısıyla, iklim değişikliğine uyum sağlayamamanın diğer sorunlarla birleşerek şiddetli çatışmalara yol açtığı durumlarda, komşu devletler ve uluslararası toplum, en azından göç yoluyla etkilenecektir. Büyük ölçekli göçün, ekonomik sorunlar, refah seviyesinde düşüş, siyasi istikrarsızlık ve çatışma riskinin ulusal sınırları aşan sonuçları olacaktır. Bu nedenle, iklim değişikliği ile mücadele etmede ve uyum sağlama önlemlerinin alınmasında uluslararası eşgüdüm ve iş birliği de önemlidir. Bu nedenle sorunu ele almak için politika ve eylemlerin uluslararası düzeyde geliştirilmesi uygun olacaktır.

Daha geniş bir bakış açısıyla, iklim değişikliğine uyum sağlamakta gecikmiş bir dünya, devletler arasındaki rekabetin arttığı bir dünya olacaktır. Bu bağlamda, iklim değişikliği güçlendirilmiş iş birliği için bir fırsat olarak görülmediği takdirde, karşı karşıya olunan riskler nedeniyle güvensizlik artacaktır. Burada çatışma riskini artıran sadece gizil veya gerçek güvensizlik değil, aynı zamanda gelecek ile ilgili güvensizlik algısı, yani belirsizlik duygusunun etkili olduğu göz önünde bulundurulmalıdır. Dolayısıyla, “sosyal devlet” anlayışında veya gelişmiş ülkelerin çoğunluğunda görülen yerleşik ve etkili sosyal yardım sistemleri, yoksulluğu ve sonuçta güvensizlik ve geleceğe yönelik belirsizlikleri azaltarak güvenliği desteklemektedir. Bu durum, gelişmiş ülkelerin neden gelişmekte olan ülkelere göre nispeten daha az sıklıkta ve yoğunlukta şiddetli çatışmalar yaşadıklarını açıklamaya kısmen yardımcı olmaktadır.

Sonuç

Güvenlik sorunu olarak iklim değişikliği ve çatışma; bireyleri, toplulukları, toplumları, devletleri, birbirini destekleyen iki başlı bir sorunla karşı karşıya bırakmaktadır. İklim değişikliğinden en fazla etkileneceği tahmin edilen ülkelerin çoğu, şiddet veya çatışma içinde bulunmakta ve bunların olumsuz etkileri nedeniyle, güvenlik ve istikrarda devamlılıklarını sağlayamamaktadır. Bilim insanları genel olarak iklim değişikliğinin doğrudan çatışmalara neden olmadığı, ancak karmaşık bir etkileşim sonucunda çatışmaya yol açabilecek etkenleri şiddetlendirerek dolaylı olarak çatışma riskini artırabileceği konusunda hemfikirdir. Bu bağlamda, iklim değişikliğinin yaratacağı sorunlarla; yoksulluk, sosyal dışlanma, eşitsizlik ve kötü yönetim, yolsuzluk, zayıf hukuk sistemi, yönetim kurumlarının zayıflığı, ekonomik sorunlar, çevresel bozulma, kaynakların kötü yönetimi, temel hizmetlerde eksiklikler gibi etkenler ile istikrarsızlığın birleşmesi çatışma olasılığını yükseltecektir. Çatışma içinde olan veya çatışmadan kurtulmaya çalışan toplumlar ise iklim değişikliğine karşı daha fazla hassas olacaklardır.

KAYNAKÇA

- “A National Security Strategy of Engagement and Enlargement 1996: The Environment and Sustainable Development”, <https://spp.fas.org/military/docops/national/1996stra.htm> adresinden 01.12.2023 tarihinde alınmıştır.
- Abel, G. J., Brottrager, M., Cuaresma, J. C. ve Mutarak, R. (2019). Climate, Conflict and Forced Migration. *Global Environmental Change*, 54, 239-249. <https://doi.org/10.1016/j.gloenvcha.2018.12.003>
- Adger W. N. ve Pulhin, J. M. (2014). Human Security. C. B. Field ve V. R. Barros (Ed.), *Climate Change 2014: Impacts, Adaptation, and Vulnerability*, 755-793. https://www.ipcc.ch/site/assets/uploads/2018/02/WGIIAR5-PartA_FINAL.pdf adresinden 27.12.2023 tarihinde alınmıştır.
- Ak, T. (2017). *Çevresel Güvenlik*. Ankara: Sistem Ofset Yayıncılık.
- Barnett, J. (2003). Security and Climate Change. *Global Environmental Change*, 13(1), 7-17. DOI:10.1016/S0959-3780(02)00080-8
- Barnett J. Ve Abel, G.J. (2006). Climate Change, Insecurity, and Injustice. W. N. Adger, J. Paavola, S. Huq ve M. J. Mace (Ed.), *Fairness in Adaptation to Climate Change*, 115-129. Cambridge: Massachusetts Institute of Technology (MIT).
- Barnett, J. ve Adger W. N. (2007). Climate Change, Human Security and Violent Conflict. *Political Geography*, 26(6), 639-655. <https://doi.org/10.1016/j.polgeo.2007.03.003>
- Barnett, J., Matthew R. A. ve O'Brien K. L. (2010). Global Environmental Change and Human Security: An Introduction. R. A. Matthew, J. Barnett, B. McDonald ve K. L. O'Brien (Ed.), *Global Environmental Change and Human Security*, 1-32. Cambridge: Massachusetts Institute of Technology (MIT) Press.
- Buhaug, H. (2010). Climate Not to Blame for African Civil Wars. *Proceedings of the National Academy of Sciences*, 107(38), 16477. DOI: 10.1073/pnas.1005739107
- Campbell, K. M. ve Christine P. (2008). National Security and Climate Change in Perspective. K. M. Campbell (Ed.), *Climatic Cataclysm*, 1-25. Washington DC: Brookings Institute.
- Climate Risk Analysis 2021 (2021). United States Department of Defense [Washington DC: USA Department of Defense, Office of the Undersecretary for Policy (Strategy, Plans, and Capabilities)]
- Climate Adaptation Plan 2021 (2021). United States Department of Defense (Washington DC: USA Secretary of Defense).
- Climate Adaptation Plan 2022 (2022). United States Department of Defense: Progress Report. Washington DC: USA Secretary of Defense.
- Crost, B., Duquennois, C., Felter, J. H. ve Rees, D. I., (2018). Climate Change, Agricultural Production and Civil Conflict: Evidence from the Philippines. *Journal of Environmental Economics and Management*, 88 (March 2018), 379-395. <https://doi.org/10.1016/j.jeem.2018.01.005>

- Çağlar, A. (2022). Uzlaşmazlık, Çatışma ve Çatışma Çözümü: Kavramsal Tanım. A. Çağlar ve M. Uluçakar (Ed.), *Uluslararası Çatışma Çözümü ve Barışın Tesisi*, 11-26. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Denny, E. K. ve Walter, B. F. (2014). Ethnicity and Civil War. *Journal of Peace Research*, 51(2), 199-212. <https://doi.org/10.1177/0022343313512853>
- Froese, R. ve Schilling, J. (2019). The Nexus of Climate Change, Land Use, and Conflicts. *Current Climate Change Reports*, 5(1), 24-35. <https://doi.org/10.1007/s40641-019-00122-1>
- “Global Issues: Climate Change”, <https://www.un.org/en/global-issues/climate-change> adresinden 27.01.2024 tarihinde alınmıştır.
- Hsiang, S. M., Marshall B. ve Edward, M. (2013). Quantifying the Influence of Climate on Human Conflict, *Science*, 341, DOI: 10.1126/science.1235367
- Human Development Report 2007/2008, United Nations Development Programme (UNDP), New York.
- Human Development Report 2011, United Nations Development Programme (UNDP), New York.
- Human Development Report 2020, United Nations Development Programme (UNDP), New York.
- Human Development Report 2021/2022, United Nations Development Programme (UNDP), New York.
- Jacob, B., Lefgren, L. ve Moretti, E. (2007). The Dynamics of Criminal Behavior: Evidence from Weather Shocks. *The Journal of Human Resources* ,42(3), 489-527. <https://www.jstor.org/stable/40057316>
- Kanlı, İ. B. ve Kaplan, B. (2019). Yerel Ölçekte Çevre Güvenliğine İlişkin Bir Model Önerisi. *Kırklareli Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 8(2), 97-115. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/klujfeas/issue/48895/440546>
- Lee, H., Romero, J. (Ed.) (2023). IPCC Climate Change 2023: Synthesis Report, *Summary for Policymakers*, 1-34, https://www.ipcc.ch/report/ar6/syr/downloads/report/IPCC_AR6_SYR_SPM.pdf adresinden 25.01.2024 tarihinde alınmıştır.
- Linke, A. M., O’Loughlin, J. ve McCabe, J. T., vd. (2015).. Rainfall Variability and Violence in Rural Kenya: Investigating the Effects of Drought and the Role of Local Institutions with Survey Data. *Global Environmental Change*, 34(2015), 35–47. <http://dx.doi.org/10.1016/j.gloenvcha.2015.04.007>
- Mavroukou, S., Chace-Donahue, E., Olunaigh R. ve Conroy, M. (2022). The Climate Change–Terrorism Nexus: A Critical Literature Review. *Terrorism and Political Violence*, 34(5), 894-913. DOI: 10.1080/09546553.2022.2069445
- McDonald, M. (2013). Discourses of Climate Security. *Political Geography*, 33 (March 2013), 42-51. <https://doi.org/10.1016/j.polgeo.2013.01.002>

- Moller V., Renéevan D. ve Matthews, R. vd. (2022). *IPCC Sixth Assessment Report 2022, Annex II: Glossary*, 2897–2930. https://www.ipcc.ch/report/ar6/wg2/downloads/report/IPCC_AR6_WGII_Annex-II.pdf adresinden 25.12.2023 tarihinde alınmıştır.
- National Security Strategy 2022 (2022), United States. Washington: The White House.
- NATO (2021) *Climate Change and Security Action Plan 2021*. https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_185174.htm adresinden 14.12.2023 tarihinde alınmıştır.
- NATO (2022) *Climate Change & Security Impact Assessment 2022*. https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/2022/6/pdf/280622-climate-impact-assessment.pdf adresinden 14.12.2023 tarihinde alınmıştır.
- Ohlsson, L. (2000). *Livelihood Conflicts: Linking Poverty and Environment as Causes of Conflict*, Sida-Swedish International Development Cooperation Agency Sweden. <https://www.sida.se/en/publications/livelihood-conflicts-linking-poverty-and-environment-as-causes-of-conflict> adresinden 11.01.2024 tarihinde alınmıştır.
- Oppenheimer, M., Campos, M. ve Warren, R. (2014). Emergent Risks and Key Vulnerabilities. C. B. Field ve V. R. Barros (Ed.), *Climate Change 2014: Impacts, Adaptation, and Vulnerability*, 1039-1999. https://www.ipcc.ch/site/assets/uploads/2018/02/WGIIAR5-PartA_FINAL.pdf adresinden 27.12.2023 tarihinde alınmıştır.
- Quadrennial Defense Review Report 2010 (2010). Washington, DC: USA Secretary of Defense.
- Ranson, M. (2012). *Crime, Weather, and Climate Change*, Harvard Kennedy School M-RCBG Associate Working Paper Series No. 8, https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2111377. adresinden 22.01.2024 tarihinde alınmıştır.
- Reisinger A., Diego, C. ve Andreas F. vd. (2023). *IPCC AR6 Synthesis Report: Climate Change 2023, Annex I-Glossary*. Switzerland: IPCC Secretariat World Meteorological Organization.
- Reuveny, R. (2007). Climate Change-Induced Migration and Violent Conflict. *Political Geography*, 26(6), 656-673. <https://doi.org/10.1016/j.polgeo.2007.05.001>
- Salehyan, I. ve Hendrix, C. (2014). Climate Shocks and Political Violence, *Global Environmental Change*, 28(2014), 239-250. <https://doi.org/10.1016/j.gloenvcha.2014.07.007>
- Smirnov, O., Lahav, G. ve Orbell, J. vd. (2022). Climate Change, Drought, and Potential Environmental Migration Flows Under Different Policy Scenarios. *International Migration Review*, 57(1), 36-67. DOI: 10.1177/01979183221079850
- Smith, D. ve Vivekananda, J. (2007). *A Climate of Conflict: The Links Between Climate Change, Peace and War*, (1. Baskı). United Kingdom: International Alert.
- TDK (2023), Türk Dil Kurumu Sözlükleri, <https://sozluk.gov.tr/> adresinden 25.01.2024 tarihinde alınmıştır.

UCDP Definitions (2023), <https://www.pcr.uu.se/research/ucdp/definitions> adresinden 20.01.2024 tarihinde alınmıştır.

“UN Security Council, in Statement, Says ‘Contextual Information’ on Possible Security Implications of Climate Change Important When Climate Impacts Drive Conflict”. <https://press.un.org/en/2011/sc10332.doc.htm> adresinden 04.12.2023 tarihinde alınmıştır.

“What is Human Security”, <https://www.un.org/humansecurity/what-is-human-security/> adresinden 27.12.2023 tarihinde alınmıştır.

“What We Do: Environment, Disasters and Climate Change”, <https://www.unhcr.org/what-we-do/build-better-futures/environment-disasters-and-climate-change> adresinden 15.01.2024 tarihinde alınmıştır.

“When Rain Turns to Dust”, file:///C:/Users/hp/Downloads/rain_turns_to_dust_climate_change_conflict.pdf adresinden 15.01.2024 tarihinde alınmıştır.

Williams, P. D. (2013). Security Studies An Introduction. P. D. Williams (Ed.), *Security Studies*, (2. Baskı, ss.1-12). Oxford: Routledge.

World Population Prospects 2022: Summary of Results (2022), United Nations Publication. file:///C:/Users/hp/Downloads/undesa_pd_2022_WPP_summary_of_results.pdf adresinden 25.12.2023 tarihinde alınmıştır.

Zartman, I. W. ve Touval, S. (2010). Introduction: Return to The Theories of Cooperation. I.W. Zartman ve S. Touval (Ed.), *International Cooperation: The Extents and Limits of Multilateralism*, 1-11. Cambridge: Cambridge University Press).

EXTENDED SUMMARY

Problems caused by climate change; They are grouped under the headings of coastal floods, floods, temperature, drought, energy demand, land degradation, forest fire and extreme weather events. Climate-related environmental changes, combined with other negative impacts on natural resources, are leading to famine, inadequate food supplies and increasingly insecure livelihoods in many areas. Therefore, it worsens already existing environmental problems and creates new safety problems.

On the other hand, individuals or societies; factors such as wealth, education, ethnicity, religion, gender, age, class/social level, health status; It affects the level of vulnerability and exposure to the problems caused by climate change. In the near term; Hazards and risks such as an increase in heat-related human deaths and diseases, food and water-borne diseases, mental health problems, floods, floods, landslides, loss of biodiversity in the ecosystem and decrease in food production, structural changes that cause famine and water pollution should be expected.

Security is a multifaceted concept. One of the areas taken into consideration regarding security is environmental change. Environmental degradation, and therefore climate change, is seen as a security threat. The impact of climate change on security not only affects the danger, risk and threat to security, but also affects the ways in which insecurity leads to conflicts. There have been significant changes in the accumulation of conflict extending beyond the Cold War period and subsequent civil war formation since the late 1990s. Even if we assume that per capita income increases and democracy constantly develops, a 54% increase in civil war cases is expected by 2030. In this context, climate change; It has effects such as interrupting access to food and water, negatively affecting livelihood security, increasing migration, and contributing to political instability and the creation of an environment conducive to terrorism. Therefore, it is accepted that the direct and indirect factors created by climate change can exacerbate major political changes, taking into account social and economic conditions, and contribute to armed groups gaining members/supporters, increasing the likelihood of violence, especially terrorist incidents, and/or conflict.

In the process from climate change to violence; In addition to global warming, scarcity or increases in food prices as a result of the decrease in the availability of basic resources such as water and arable land, increasing tensions and the risk of violence, the possibility of escalation of tension resulting in conflict as a result of the failure of the methods applied to

solve the problems increases, and climate-related factors force people to migrate. One of the most vulnerable and priority issues against climate change is migration. Migration; It may have an increasing effect on the problems caused by social, demographic, economic, political, environmental and climatic factors. In other words, climate change is one of the biggest direct factors causing migration. Migration contributes to shifts in regional balances of power, deterioration of economic and social conditions that contribute to state failure, rapid population growth, urbanization and gender inequality, increases the pressure on people's livelihoods and weakens economic prospects and negatively affects people's well-being.

Physical and social effects of climate change; It increases the risk that crises will transcend political borders and move beyond any country or region. Thus, it can negatively affect tensions within countries as well as tensions between countries. Climate change; It affects the frequency, intensity and subject of problems, and increases its fragility with the combination of the problems it contributes to. Therefore, the possibility of encountering problems that may put intense pressure on security increases. In this context, climate change; It reshapes strategic, operative and tactical environments, and therefore security and stability.

In order to take the necessary measures against the threat posed by climate change, it is necessary to develop national adaptation strategies. In this process, plans against climate change-based threats should be based on scientific data and a climate-based decision-making process should be implemented in three main areas. In this context, climate intelligence should be included in the examination of the region and space, threat assessment and updates, by evaluating the impact of climate change in areas of impact and interest, and existing plans should be updated or new plans should be prepared as a result of the threat assessment. It should be ensured that climate change issues are reflected in the vision, concept, doctrine, work order and procedure at the strategic, operative and tactical level, especially in the logistics planning principles and the development of the decision support procedure, in the long-term financing requirements and budget forecast. Cost benefit analyzes should be made to combat the climate crisis. In addition, importance should be given to international cooperation and policies and actions should be developed at the international level.

Unless climate change is seen as an opportunity for strengthened cooperation, distrust will increase due to the risks faced. It should be taken into consideration that it is not only latent or real insecurity that increases the risk of conflict, but also the perception of future insecurity, that is, the feeling of uncertainty about the future. Therefore, established and effective social

assistance systems, seen in the “social state” approach or in the majority of developed countries, support security by reducing insecurity and future uncertainties as a result of poverty.